

Jak může fyzika přispívat k rozvíjení kompetencí žáků

Emanuel Svoboda

KDF MFF UK Praha, 11. 12. 2008

Úvodem

- Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují *Národní program vzdělávání* a *Rámcové vzdělávací programy*
- **Národní program** formuluje požadavky na vzdělávání
- **RVP** vymezují závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy (pro předškolní, základní a střední vzdělávání)
- **Školní vzdělávací programy** představují školní úroveň; podle nich se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách – vytváří každá škola podle zásad stanovených v RVP

Klíčové kompetence

- Představují soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě.
- V RVP základního vzdělávání: kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanská a kompetence pracovní
- V odborném vzdělávání klíčové kompetence a odborné kompetence

Klíčové kompetence v RVP G

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanská
- Kompetence k podnikavosti

Úrovně KK - např. kompetence k učení

Žák na konci gymnaziálního vzdělávání:

- své učení a pracovní činnost si sám plánuje a organizuje, využívá je jako prostředku pro seberealizaci a osobní rozvoj;
- efektivně využívá různé strategie učení k získávání a zpracování poznatků a informací, hledá a rozvíjí účinné postupy ve svém učení, reflektuje proces vlastního učení a myšlení;
- kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi;
- kriticky hodnotí pokrok při dosahování cílů svého učení a práce, přijímá ocenění, radu i kritiku ze strany druhých, z vlastních úspěchů i chyb čerpá poučení pro další práci.

Jak propojit KK s výukou fyziky?

Výzkumný projekt na KDF MFF UK (hlavní řešitel doc. RNDr. Leoš Dvořák, CSc.)

NPVII- „**Fyzikální vzdělávání pro všestrannou přípravu a rozvoj lidských zdrojů na úrovni základních a středních škol**“

- I. Tvorba návrhů učebních osnov fyziky
- II. Rozpracování úrovní jednotlivých KK (analýza kompetencí, jejich „rozbalování“)

I. Tvorba návrhů **učebních osnov fyziky** pro ŠVP – vzdělávací oblast **Člověk a příroda**

- 3 varianty UO pro gymnázia
  - varianta O (2 + 2 + 3 + 2)
  - varianta P (2 + 2 + 2 + 2)
  - varianta S (2 + 2 + 2 + 0)
- 2 varianty UO pro střední odborné školy
- Zařazení tzv. Průřezových témat - nabídka témat, činností - jako součást vzdělávacího obsahu předmětu fyzika

Publikace autorů Lepil, Svoboda:

Příručka pro učitele fyziky na střední škole

(vydal Prometheus Praha 2007)

Ukázka z varianty P – 5. tematický celek, ELMG

Očekávané výstupy	Učivo	Přesahy a vazby
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> * <i>popíše a objasní</i> činnost alternátoru, dynamu, trojfázového generátoru, transformátoru a jednotlivých typů elektráren * <i>rozlišuje</i> fázové a sdružené napětí, a <i>zná</i> tyto hodnoty u spotř. sítě * <i>uvede</i> příklady elektromotorů v domácnosti, praxi * <i>řeší</i> úlohy na použití rovnic transf. * <i>uvede</i> příklady transformace nahoru a dolů * <i>zdůvodní</i> transformaci nahoru při dálkovém přenosu energie * <i>porovná</i> jednotlivé typy elektráren podle účinnosti a vlivu na ŽP 	<p>5.10 Střídavý proud v energetice (5)</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Generátor st. napětí (alternátor), dynamo ❖ Trojfázový generátor a trojfázová soustava st. napětí ❖ Elektromotor (stejnoseměrný, střídavý, trojfázový) ❖ Transformátor ❖ Přenos elektrické energie 	<p>Průřezová témata</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Environmentální výchova (Člověk a životní prostředí – Jak člověk ovlivňuje ŽP, jaké využívá zdroje)</i> ➤ <i>Výchova ke myšlení v evropských a globálních souvislostech (Evropané z českého prostředí – F. Křížík)</i> ➤ <i>Exkurze do elektrárny</i> ➤ <i>Samostatná práce (projekt) např. na témata: Elektrická energie a její využívání, Zdroje energie, Šetření energií, Ochrana životního prostředí</i>

Rozpracování klíčových kompetencí

- KOMPETENCE K UČENÍ – navrženo 10 úrovní

Výsledky učení žáka

Plánuje a organizuje svou činnost a učení tak, že se doma pravidelně připravuje na výuku fyziky.

S dostatečnou vlastní časovou dotací řeší dlouhodobější úkoly (opakování témat, vypracování projektu).

Postup učitelů fyziky

Průběžně motivuje žáky, klade důraz na experimentální stránku výuky fyziky (provádění reálných pokusů, popř. využití videozáznamů) a její praktické využití kolem nás.

Pravidelně zadává smysluplné úkoly žákům, průběžně kontroluje a hodnotí jejich splnění.

Výsledky učení žáka

Organizuje a řídí vlastní učení při samostatné a skupinové práci, zejména při řešení teoretických a laboratorních úloh.

Vytváří si optimální podmínky pro vlastní učení. Dodržuje psychohygienu učení. Včas také požádá (učitele, žáka, rodiče a další), potřebuje-li poradit.

Postup učitelů fyziky

Organizuje skupinovou práci v hodinách fyziky při řešení úloh s fyzikálním či technickým námětem, při řešení projektu.

Své vystupování a jednání vždy volí tak, aby žáci poznali, že to s nimi myslí dobře; pomáhá žákům objevovat oblasti zájmů a budování schopnosti osobního nasazení a tvořivé práce. Respektuje názory a potřeby žáků.

Kompetence k řešení problémů – navrženo 7 úrovní

Výsledky učení žáka

Rozpozná problém a jeho podstatu sám, ve spolupráci s učitelem či žáky. Zjistí složky problému a vztahy mezi nimi. Rozhodne, které proměnné jsou důležité.

Samostatně provádí analýzu problémové situace, doplní potřebné informace. Jasně formuluje problém.

Postup učitelů fyziky

Zadává přiměřeně náročné PÚ žákům. Volí organizační formy pro řešení úlohy. Diskutuje se žáky, podněcuje diskusi ve skupině. Požaduje zápis žáků o úvahách kolem možností řešení.

Předvádí žákům vzorovou analýzu fyzikální nebo technické situace, navazuje na analýzu u běžných úloh. Učí žáky základní myšlenkové operace.

Kompetence komunikativní- navrženo 8 úrovní

Výsledky učení žáka

Volí vhodný prostředek komunikace podle toho, s kým komunikuje, co je požadováno a čeho chce dosáhnout.

S porozuměním užívá grafická a symbolická vyjádření (tabulka, graf, obrázek, schéma, mat. jazyk).

Používá některý z prezentačních softwarů.

Postup učitelů fyziky

Používá různé prostředky komunikace se žáky a mezi žáky. Vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků a jejich spolupráci.

Promyšleně volí používání způsobů vyjádření fyzikální reality. Zařazuje práci s odborným textem.

Umožňuje žákům využívat ICT při zpracování výsledků. Používá prez. softwar.

Kompetence komunikativní- pokrač.

Výsledky učení žáka

Dodržuje téma a cíl diskuse, srozumitelně sděluje své myšlenky, argumenty, postoje. Umí argumentovat, rozlišuje a reaguje na podstatné a nepodstatné argumenty. Umí řídit diskusi.

K získání a výměně informací vhodně a účelně využívá různé informační a komunikační prostředky a technologie.

Postup učitelů fyziky

Volí metody a formy práce se žáky, které jim poskytují dostatek prostoru pro rozhovory, diskusi a vyhodnocuje tato vystoupení. Umožňuje alespoň některým žákům řídit diskusi na vhodná fyzikální a technická témata.

Využívá komunikační a informační prostř. a technologie při zpracování výsledků fyzikálních pozorování a měření, při zpracování projektů.

Kompetence sociální a personální – 7 úrovní

Výsledky učení žáka

Získává a vyhodnocuje reálně výsledky své práce v předmětu fyzika, konkrétně pojmenuje nebo ukáže, co se mu dařilo a proč si to myslí a co se mu nedařilo a proč si to myslí. Stanovuje si cíle pro sebezlepšení, své možnosti a plnění povinností ověřuje v nových situacích.

Postup učitelů fyziky

Pravidelně hodnotí práce žáků na základě jasně a srozumitelně stanovených kritérií. Poskytuje prostor pro sebehodnocení žáka. Klade důraz na zpětnou vazbu opřenou o konkrétní doklady, jak probíhá žákovo učení.

Podporuje portfolia jako vhodný nástroj pro rozvíjení a sledování kvality práce, poznávání osobních předností a potřeby plánovat a zkoušet nové úkoly a nové role

Kompetence sociální a personální – 7 úrovní

Výsledky učení žáka	Postup učitelů fyziky
<p>Při skupinové práci uplatňuje své individuální schopnosti, vědomosti a dovednosti, spolupracuje aktivně a tvořivě při dosahování společně stanovených cílů.</p> <p>Přijímá odpovědnost za svou práci i práci ostatních, konstruktivně řeší konflikty a přispívá k vytváření tvůrčí a podnětné atmosféry.</p>	<p>Zařazuje skupinovou práci do výuky fyziky, kvalitně se připravuje na její vedení podle metodiky doporučené v literatuře.</p> <p>Rozvíjí sebedůvěru žáků a vytváří příležitosti pro uvědomování si sociálních rolí a vztahů žáků, např. organizováním práce v hodině, ve fyzikálním semináři, řešením projektů.</p>

Závěrem

- Je nutné se dále zamýšlet nad klíčovými kompetencemi pro gymnázium
- Nadále analyzovat propojení KK s očekávanými výstupy a učivem středoškolské fyziky
- Doplnění KK ukázkovými lekcemi pro výuku fyziky – *konkrétně* naznačit, jak je možné při plánování hodin propojit samotný obsah s KK a jak je možné tyto části KK také **hodnotit**

DĚKUJI ZA POZORNOST

